

आशास वैत पुस्तक डि. १२५५.
संगित लिखावटी नाटक.

३८५८ —————

५५ ॥ १२५५५

म. ट. जे. वरचन सदाशम, लसुंद्राना.

सं. ५५५५५ ५५५५५

पु. ५५५५५.

સંગીત લીલાવતી નાટકનાં પાત્રો.

સદાશ્વજી.....	કોસાંખી નગરીના શેઠ.
સેજલદે.....	સદાશ્વજી શેઠની સ્ત્રી.
સુમતિવિલાસ.....	સદાશ્વજી શેઠનો પુત્ર. ✕
સ્વારથીલાલ.....	સુમતિવિલાસનો મિત્ર.
લીલાવતી.....	સુમતિવિલાસની સ્ત્રી. ✕
સગુણમંજરી.....	લીલાવતીની સખી.
કામસેના.....	કોસાંખી નગરીની શુણ્કા. ✕
કનકલતા.....	કામસેનાની સખી.
વીમળમતી.....	લીલાલતીની મા.
ગીતા.....	લીલાલતીનો પીતા સારંગપુરનો શેઠ.
શ્રીવિલાસ.....	સુમતિવિલાસનો પુત્ર.

મંગલાચરણ

સ્થળ રંગભૂમી.

સર્વપાત્રો--

રાગ કલ્યાણ.

પ્રભુ પરાત્પરા પ્રણિ કામદા, તું નીવારે પ્રાણીઓની સર્વ
આપદા. ટેક

આંતરજાતી અખીલ ભુવનના, પાળ મને પરમેશ;

પારન પામે પરમેશ્વર તુજ મહીમાવાન મહેશ. પ્રભુ

વંકુ હું શરણે આવીને સ્વામી વારંવાર;

અરજ ધરો હરમાં પ્રભુ મારો નીરાધાર આધાર. પ્રભુ

આ ભારત ભૂમીપર નગરી ઠોસાંખી છે સાર;

ઇંદ્રપુરી સરખી શોભા છે વિધ વિધના વ્યાપાર. પ્રભુ

સદાકૃષ્ણ છે શેઠ તેહના નહીં ગર્વી ગુણવાન;

તેહ શેઠના કૃષ્ણદીપક સુમતીવીલાસ છે નામ.

કામસેના સાથે લપટાયો તજ માતને તાત;

આહીર જાતી ખની ઝોરડી લીલાવતી સાક્ષાત. પ્રભુ

નીજપતી સુમતીવીલાસનો છોડાવ્યો તે સંગ;

ઈંપતી જોકુ થઇ જામ્યુ વાઘ્યો હર ઉમંગ. પ્રભુ

તેનું નાટક નવીન ભજવવા ઇચ્છા મનમાં આજ;

નીર્વિધને કરજે પુરી પુરણ મંગળ દે મહારાજ. પ્રભુ

સંગિત લિલાવતિનું ગાયન રૂપી નાટક.

અંક ૧ લો

પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ સદાશ્વળ શેઠનો અવાસ.

સદાશ્વળશેઠ અને સહૈજલદે.

ધંદર સભાની ગજલનો રાગ.

સદાશ્વળ—સાંભળોને શાશ્વી પ્રાણુપ્યારો મારો આજ,
છે નિપુણ પુત્ર આપણો સુધારયું કાજ.
રૂપમાં અધિક વળી શાસ્ત્રનો ભણેલ,
કામમાં પ્રવીણ સર્વ બુદ્ધિમાં ઠરેલ.
રોઝ તું સદાએ મુજ મન જોઈને;
પ્રેમથી નોહાણ પુત્ર ચિન્તપ્રોધને.

સહૈજલદે.

પૂર્વ પુત્ર્યના પ્રતાપે પુત્ર એ મળ્યો;
દિવ્ય દીકરાને દેખી શેઠ સૌ ટળ્યો;

છે ભણેલ શાસ્ત્ર સહુ આચરે છે ધર્મ;
સત્ય ચાલતો કદી કરે ન કંકુ કર્મ.

સદાશ્રુ.

આચરે કદી નહીં અસત્ય ખાખતો,
કરે કલેશ લેશ નહીં જુઠ ભાળતો.
ભાગ્યશાળી છે ખરે એ પુત્ર આપણો,
હશે વાપે જોઈને પ્રિયા મુને ધણો;
કુસંગી કેરો સંગ એ કદી કરે નહીં;
રહેછે સદા સુસંગમાં સુલક્ષણો સહી.

સહેજલદે

જાણું છું હું વાત સ્વામી પુત્રની સહુ,
નોણુ કરે જોઈને હું ખુશમાં રહુ.
આપીયો પ્રભુએ કરી મેહર એવો પુત્ર,
જેથી કરી આપણું દીપેછે ધરસુત્ર.

સદાશ્રુ

(પાતાના પુત્રની ખુશાલીને માટે ઇશ્વરની પ્રારથના કરેછે)

આથાગોડી

સંકટ સહુ હરી હરજે, આ સુતનું સંકટ સૌ હરી હરજે;
કોડે કલ્યાણ તું કરજે, આ સુતનું સંકટ સહુ હરી હરજે. ટક
આયુષ્ય અઘીક તું આપ હે ઇશ્વર,
વાતિ ધ્યાનમાં ધરજે.

આ સુતનું

કુળદીપક છે કોડામણા સુત,
ચિરંજીવી તું કરજે.

આ સુતતું

સુખ દેજે હરી સર્વદા તેને;
આખુટ લક્ષ્મી ભરજે.

આ સુતતું

ગીતી

ઓ પ્રભુ દીનદયાળા સદા કરું હું સ્તુતિ શીરનામી,
પ્રણમુ હું પરમેશા ભાવ ધરીને જય અંતરજામી;
માગું છું તુજ પાસે મેહર કરી આશિષ વચન ભાખો;
કુળદીપક સુત મારો તેને સ્વામી સદા સુખી રાખો.

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ સુમતીવિલાસનો અવાસ.

સુમતિવિલાસ—સ્વારથોલાલ.

સુમતીવિલાસ.

મુજ ઉપર ગુજરી, એ રાગ.

સાંભળ મુજ બંધુ વાત કહું છું સારી,
બાગમાં જવાની ધરિણ આજ છે મારી.
આ સંધ્યાકાળનો સમય પ્યારો લાગે છે,
તે માટે ઠંડો પવન મન માગે છે.
તે કારણ આપણે ચાલો બાગમાં જઈએ;

સોતળ સુગંધી લેઈ સુખીયા થઈએ,
 છે વસંત ફેરા દીન જામની જામે;
 સોખીલા સજનો જોઈ હરશ ખડુ પામે,
 કુલ્યાં છે કુલ આપાર ભાઈ ચોપાસે;
 'મનકુ હીસેછે માફ જોઈ સુવાસે.
 નવ પલ્લવ વૃક્ષો ખન્યાં નવિન પત્રોથી,
 થાય છે અતી આનંદ મુજને તેથી.

સ્વારથીલાલ.

જે મરજ હોય આપની આંહોને જઈએ,
 ઠંડી, લહેરોને લઈ સુખીયા થઈએ;
 મારી પણ મરજ આજ ખાગ જાવાની,
 ગુલાબ મોગરા તણી ખરેક લેવાની.
 તે માટે પ્યારા ચાલો આપણે સંગે,
 આ મનહર ખાગમાં જવું આજ ઉમંગે;
 કુલ્યાં છે કુલ ચોપાસ ભમર ખડુ ભમતા;
 તે જોઈને પ્યારા મને રૂપાળા ગમતા.

(પછી ખંના જણ જાયછે અને ખાગને વીધે અનેક તરેહ-
 ના છોડ પુરુષ અને પત્રના ભિન્ન ભિન્ન સુવાસથી આનંદ
 ઉપજે છે તેથી એક વેસની સતાના મંડપ તળે ઘેરીને અન્ય
 અન્ય કહે છે).

સુમતિવિલાસ .

બનબારા.

કુલ્યાં છે કુલ ચોપાસે, મન પ્રસન્ન થાય સુવાસે. દેકે
આ બાગ રૂપાળી ગિરાજે, વિધ વિધના પ્રુષ્પો છાજે;
ઉપવન આ લીલુ ભાસે. મન પ્રસન્ન૦

શોભાછે કેવી સારી, છે ધન્ય પ્રભુ ખસીહારી;
તુજ પ્રતાપથી પ્રકાસે. મન પ્રસન્ન૦

વળગી છે વેલ રૂપાળી, લટકે અહી વસિ રસાળી;
ખિલ્યુ કમળ રવિ આભાસે. મનપ્રસન્ન૦

ગીતિ.

વન ઉપવન ને જોઈ આજ થયો આનંદ અતી મનમાં,
આ પ્યારા મુજ બંધુ શીતળ મંદ સુગંધ વહે તનમાં,
અહીવહલી લટકીછે નવ પલ્લવ આ વૃક્ષ ખન્યા ભારી,
શી રચના છે જગની ધન્ય પ્રભુ તુજ કૃત્યની ખસીહારી.

પ્રવેશ ૩ જો.

સ્થળ કામસેના ગુણકાનો રંગમહેલ.

કામસેના—કનકલતા અને પછી સુમતીવિલાસ.

(કનકલતા પોતાની સખી કામસેનાને ઉદારમાં જોઈને)

લાવણી.

ઐ કુદરતના કરનાર—ઐ રાગ.

સુણ સખી તાહર ચિત્ત, કહુછુ ખચીત, દીસેછે નિત્ય ખેની
અકળાતું, શા માટે શોચના ધરે નથી કળાતું.

તુજ મુખઉપર આ વાર, અરે નીરધાર, ઉદાશી અપાર શો-
રડા પડીયા, તે જોઈ થાયે ખહુ દુખ કીયા ગ્રહ નડીયા.

નીરખતાં તાર તન, ઉદાશી મન, દીસેછે દહન મુખ તુજભારે,
તે શા કારણ કરમાયુ ખદન અત્યારે.

સશી સમાન તાર ભાલ, દીસે વિશાળ, જોઈ ખે હાલ મન
ભેદાવે, તે નીરખી અમને અતી ખેદ ઉપજાવે.

તારો અગણીત શોભાવાળી; પરમરસાળી, દીસે રૂપાળી વે-
ણ ગુંથેલી; તે અજાણી શો કારણ છુટી મેલી.

છે અદ્ભુત તાર રૂપ, જોઈને ભુપ, ખને તદપ, ગયું કરમાઈ,
કેમ બેઠી ખેત અકાંત અતી અકળાઈ.

બેઠીછે અંકલી વાસ, થઈ ઉદાશ, નહી કો પાસ, ખેન શું થાયે;
શા કારણ કામણગારી ચિત્ત અકળાયે,

કામસેના— ગીતિ.

ઉદાશ છું હું ખેની તે કારણ તે નહી તુજથી છાનું;
જેવું છે મુજ મનમાં તે સરવે તુજ આગળ હું માનું.

શેઠ સદાકેળ કેરો સુમતી પુત્ર તે મુજ મનમાં વશીયો,
પિરહ વેદના વ્યાપો અંતરમાં તે નીરખી રંગ રસીયો.

ચાલો સખી ગીત ગાઈએ પ્રીતેરે એ-રાગ.

સખી ઉઠ આજ વેલો આવ્યેરે,

જઈ રશીયાને જલદી ખોલાવ્ય.

સખી ઉઠો

આ સંસારમાં એને મેં નારખ્યોરે,

ખ્યારો પ્રેમધંકી વળી પરખ્યોરે.

જેઈ જીવન જીવે હરખ્યો

સખી ઉઠો

રૂડી કામ સરીખી છે કાપારે,

જેઈ મનહર લાગી માયારે;

જાણું એજ સાસુડીના જાયા.

સખી ઉઠો

દુખી રૂપને દિલ આ વિંધાણુંરે,

મારૂ કાળજડુ થયું કાણુંરે;

સુક્યું ભોજન કરતાં મેં ભાણું.

સખી ઉઠો

નિશ્ચય જીવ જીવણ વીના જાશેરે,

મારો એજો આવરદા થાશેરે;

તેથી અકળાઉ આજ ઉદાશે.

સખી ઉઠો

નથી ગોઠવું ગાવું ગાણુંરે,

લાગે વરવું આ જેન ધરાણુંરે;

તેના પ્રેમમાં રહ્ય ભરાણું.

સખી ઉઠો

મને મળશે એ મોહન જ્યારેરે,

વન ટાડુ થશે ખાઈ ત્યારેરે;

ખણ વીચોમ કુખથી અત્યારેરે.

સખી ઉઠો

સેજ પલંગને ફુલ વાડીરે,
 નથી જોડતી મુજને ગાડીરે;
 ખાજે અંગ જરીની સાડી.
 માટે માફ કહ્યું તું માનીરે,
 લાવ્યે ખોલાવી જઈને છાનીરે;
 થાઉં શાંત મજે દીલ જતની.

સખી ઉઠો

સખી ઉઠો

એટલામાં સુમતીવિલાસને ખાગમાંથી આવતા જોઈને પોતાની
 સખી કનકલતાને કહે છે.

ગજલ.

અરે લાલદેવ ધરા તરફ જલદી આ—એ રાગ
 અરે જલદી જો આવીયા પ્રાણનાથ,
 દીસે મિત્ર રૂપતણા જોને સાથ;
 સખી જ તુ ત્યાં આજ ખોલાવી લાવ,
 લઈ લાલને મારી પાસે તું આવ.
 અલ્યુ ચિત્ત માફ અરે તેને જોઈ,
 રૂક રૂપ દેખી રહીછું હું મોઈ.

કનકલતા—અરે મારી ખેની ફીકરથું કરે,
 જઈ તેડી લાવું ના આંસુ ભરે;
 કરી ચાતુરીને હું ખોલાવું આજ,
 ફીકર ના કરે તું સુધરશે એ કાજ.
 ભમાવ્યા ભલા ભુપ જેવા ધણી,

કહો ભાર શા છે એ શ્રાવક તણા.

પછીથો પોતાના અંગપર વીધ વીધ પ્રકારના અલંકાર આ
દી ધારણ કરીને સુમતીવિલાસ આવતો હતો તે રસ્તે જઈને
ઉભો રહે છે અને પાસે આવ્યા એટલે તેને કહેછે.

અજળ સલુણી પ્યારી મરઘા નેણી

તેં મોહન વશ કીધોરે—એ રાગ

રંગ રશીયા મારા દીલમાં વશીયા, મહોલ પધારો મારેરે.
ચતુર સખી મારી કામસેના તે, પળે પળે સંભારેરે. રંગ૦
સુંદીર સેજ સમાર્યો પ્રિતમ, મળવા મનકુ તલસેરે,
વિયોગે ઝુરે મુજ યેની, તમ વીણુ પ્રાણુ નોહણરેરે. રંગ૦
અધુર તણા અમૃત આરોગી, ભાગવો ભામની ભારીરે,
છો સરખી જોડી આ જુગમાં, આપ પુરૂષ એ નારીરે. રંગ૦
કહું શું નશીબે દુખીઆ કીધો છે—એ રાગ.

ચાલો પ્રિતમ આજ મહેલે પધારો,

સુરંગ કરો સુખ ઈધ જનમારો.

ચાલો. ટેક.

ખાગમાં જતાં છખો નીરખીને,

મોહિત થઈ મુજ યેનો વધારો.

ચાલો૦

આપ કટાક્ષે કાળજ કોરાણું,

વિહર વડે થયો દુખનો વધારો.

ચાલો૦

રહે ખળતી એ ઉદાસમાં યેની,

વીપરીત વેશ ખન્યો કુખ ભારો. ચાલો

સુમતિવિલાસ—સ્વસ્તી શ્રી સ્નેહપુર શોભા—ઐ રાગ.

સાંભળ તું કનકલતાય, મારી વાણીરે;

ત્યાં જવા ચિત્ત હરખાય, કામની જાણીરે.

• ધચ્છુ હું એને મહેલ, જવા મનમાંરે,

ગણુ પ્રાણુ પ્યારી સમ તેહ, મારા તનમાંરે.

જતાં એ જીવતી જોઈ, દીલ લલચાવુંરે,

કામની જોઈ કટાક્ષ, મન ભરમાવુંરે.

પણુ લોક તણી ખહુ લાજ, મુજને લાગેરે,

જઈ કહે પીતાને વાત, ભાર સૌ ભાગેરે.

તે માટે કરીને મન, હું નહિ આવુંરે,

મીથ્યારો માટે આજ, મન લલચાવુંરે.

કનકલતા—

હું રાખું મહેલમાં ગુપ્ત, પ્રિતમ આવોરે;

કો જાણે નહિ તે પેર, શીદ તલસાવોરે.

મારી ખાઈ જીવે છે વાટ, લાલ તમારીરે;

સ્વીકારો આજે અરજ, ઉરમાં મારીરે.

સુમતિવિલાસ—(પોતાના મિત્ર સ્વારથીલાલને કહે છે .)

ગીતિ.

આજે સુખ અનુભવવા, હું જાણી છું કામશેના દારે,

હચ્છા ઉરમાં જાણે ગુણકા સંગે વસવું છે મારે;

ઘેર જાઓ સુખેથી મિત્ર માહરા દુખ કંઈ ના ધરશો,
શુભ વાત આ છે તે કોઈની આગે પ્રકાશ ના કરશો.

સ્વારથીલાલ-

સુખે આપ પધારે ગુણુકા મહેલે રીસ નથી મારે;
માજ કરી મુજ વીરા વેલા વળજે ઘેર તમે કાલે.
ભલે ભોગવો ભામની લેજો જઈને લાખેણી લાવો;
રંગે રાત નીવારી પ્રાતઃકાળે પીતા ઘેર આવો.

(સ્વારથીલાલ પોતાને ઘેર જાય છે, અને સુમતિવિલાસ કામશેના ગુણુકાને ઘેર જાય છે.)

પ્રવેશ ૪ થો.

સ્થળ કામશેનાનો અવાસ.

સુમતિવિલાસને આવતા જોઈને કામશેના ખુશી થઈને
મનમાં કહે છે.

કાળા ઘટા કોયલ બીજ છાવે-એ રાગ.

સહુ કારજ આજ સુધાર્યા, મુજ પ્રાણુનાથ પધાર્યા;
ધન્ય હીન આજનો કેવો, શોભે છે દાવાળી જેવો.
સુધારસ લાગે તેવો, અરે આનંદ થાય છે મન,
હર્ષ તું તન, મનોરથ સર્થા. મુજપ્રાણુ.
એનું મોહીત મુખકુ લાગે,

જ્ઞેષ ભુખ તરસ સહુ ભાગે;
 ખહુ વહની ધેદના જાગે, અરે શું રૂપ, દીસે-
 અનુપ, લાજતા ભુપ, મોહથી માર્યા. મુજપ્રાણ.
 મુજ જીવન દારી મારી, કરી પ્રિત તેહને ધારી,
 હું ખની મોહ થઈ ભારી; અરે એ જ્ઞેષ. પ્રુદ્ધિ સહુ
 ખોઈ, વિચાગે રોઈ, ધ્યાનમાં ધાર્યા. મુજપ્રાણ.

જાહેર સુમતિ વિલાસને કહે છે.

વેલા ઉઘાડોને દ્વાર સદેવંત વેલાં ઉઘાડો અ રાગ
 માર પવિત્ર કીધું ધામ, પ્રિતમ આજ મહોલે પધારી.
 વળી પુરાણ કર્યાં સહુ કામ, પ્રિતમ આજ મહોલે પધારી.
 બેસી પલંગે પાસમાં રમશું રંગે રાત,
 હાવભાવ વીનોદથી કહુ અંતરની સહુ વાત. પ્રિતમ.
 આંદરણાં ચટકયાં ભુજો આકાશે અનુપ,
 છે હેલી આનંદની મારા રશીયા રાજીવ ભુપ. પ્રિતમ.
 વળગી રહી વહાલા તને ખળી આ મોટી બેલ,
 જીવતાં ભુદી નહી પડુ જેમ અંપે વીંચણી છે વેલ. પ્રિ.
 શરદ જ્યોત જામી રહી ખીલ્યો અંદ વિશાળ,
 તરણી તેવો તમ કને તેવા આપ છો નાથ રસાળ. પ્રિતમ.
 નુન્ય નથી કંઈ વાતમાં બોગવો સ્વામી મુખ,
 આ અવનીમાં એકલા જ્ઞેષ રોજીયું આપનું મુખ. પ્રિતમ.
 જાણે નહિ કે વાતડી રાખુ છાના છેલ,

મન પ્રમતાં બોજન જમો કરો ખાંતેથી મુજશું ખેલ. પ્રિ.
શુભતિવિલાસ—(ઉત્તર આપે છે.)

દુહો.

તું પ્યારી છું માહરા તું મુજ જીવનહાર,
 સ્નેહ થકી વરીયો તુને નિશ્ચે મારી નાર.

વીધીનાં કામ છે કેવા—એ રાગ.

ખંધાચો હું પાસમાં તારા, વળુંદ્યો વચનથી તારા;
 મુણી શબ્દ સ્નેહના તારા, સમ્યા છે તુરંગ સૌ મારા.
 અરે દીલદાર પ્યારી તું, કદો નહિ થાય ન્યારી તું;
 દીસે છે ચકોરને ચંદો, થયો તુજ પ્રમથી હું ખંદો.
 ગણુ નહી લાજ હવે દોની, રહુ તુજ પાસ દીલજની;
 ભલે હોય માત પીતા મારા, રહુ મહેલમાં હું સદા તારા.
 કાપ્યું તેં કાળજી માર, ગમે નહી તુજ વીણ કંઈ સાર,
 યદ વરા આજ રહ્યો હારી, સદા રહુ પાસ યાં નારી.

પ્રવેશ પ મો.

સ્થળ સદાશ્રી શેઠનું ઘર.

(સ્વાસ્થીલાલને પોતાના પુત્ર વીના એકસા આવતો જોઈને.)

સદાશ્રી— ઇદ્રસભાની ગજલ.

અરે દીસે છે કમ શું થયેલો તું ઉદાશ,

કહેતે પુત્ર કયાં ગયો એ હતો તારી પાસ.
 મુકીયો તેં કયાંએ મુજ વહાલો કુમાર,
 જલદીથી જાણાય મુને તાહરો વિચાર.
 નીપન્યુ વીધન કાંઈ કેહેને વાટમાં,
 જોઈને થયો છે જીવે ઉચાટમાં.

સ્વાસ્થીલાલ—

શું કહું પીતા સમાહો માહરા તમે,
 અલ્પ બુદ્ધિના તમારા બાળકો અમે.
 કુળ કેરો ધર્મ મુક્યો લાજને પરી,
 વીશેષ વાત શું કરું પીતા હું વિસ્તરો.
 ગુણકા છે એક આપ શહેરમાં રહે,
 કામશેના નામ તેનું સર્વકો કહે.
 નાખીયો છે મોહપાસ આપ પુત્રને,
 રૂપ જોઈને રહ્યો એ ગુણકા કને.

સદાશીવ

આવી વાત સાંજીને શેઠ ઘણા દીલગીર થાય છે અ-
 ને પોતાની સ્ત્રી જોઈને લલકરે ઉદાશથી કહે છે.

સૈયર દુખશું દાખવું.

અરેરે આતે એણે શું કર્યું, મુકી કુળની લાજ;
 ગુણકા ઘેર વાસો વસ્યો, કુકુ કીધું છે ઠાજ. અરેરે, ટેક.

મોટી આશા હતી મનમાં, પુત્ર મોટો જો થાય; ૧
 કામ કરે ઘરનું સહુ મને શાંતિ જણાય. અરેરે૦
 કદીએ દુકારો ક્યાં નહીં પ્રિતે લડાવ્યાં લાડ;
 સારો જાણી સુત આપણો પડ્યાં દુખનાં ઝાડ. અરે૦
 વાહાણી તું રેજી વખાણતી, રાખી પુરો વિશ્વાસ;
 તે સુત આજ વેરી થયો રહ્યો ગુણકાને વાસ. અરે૦
 વાન પ્રથમ નહીં માનતો, સુત મારોછે સાર;
 અપકિર્તી આપી કરી મારો જોડ્યો સંસાર. અરે૦
 બળ્લર દુકાને ખેડો નહીં, નહી વણજ વેપાર;
 વસ્ત્ર પેરી ફરતો ફરે, શહેર મધે કુમાર. અરેરે૦

સહજલહે.-

જાઉં છું તજીને પ્યારા નામ હું આ વાર—એ રાગ
 કાળજી બળે છે માર, સ્વામીજી અરે;
 અંતરમાં અગ્ની ઉઠ્યો, જાણે કરં ઘાત; ટેક.
 કુળ ધર્મ મુકી આણે, કુકુ કીધું કામ;
 ભામની સંગાયે ભુલ્યો બ્રહ્મ કીધી જાત. કાળજી
 જનનો પવીત્ર ધર્મ મુક્યો એને આજ;
 તજ્યો સ્નેહ સગાનો વીસાર્યાં માત તાત. કાળજી
 કુખમાં શું પાક્યો આવો કુળ જોણ સુત;
 અવીવેકી પુત્ર કેરી સાંભળીને વાત. કાળજી

સદાશી.— રાગ પીલુ પરવાની ગરબી.

આ જગછે આજ પાપાજ માયા મુકોને—એ ર ગ
 કેમ નયણે ભરે જળધાર સુંદરી મારંરે;
 એમાં કોનો નથી જરા વાંક કસુરછે તારંરે. ટેક.
 નાનપણે હુલરાવ્યો કુંવરને કદુ વચન નવ કંધુરે,
 માગતા પહેલુ પાણીને સાટે કંધ લાવીને દીધુ. સુંદરી;
 અવળુ કામ કરે કદી તોપણ ના ધમકાવ્યો નામરે;
 સ્વતંત્રતા આપી સહુ ઘરની તેથી બન્યુ આ ।મ. સું
 લાઠકવાયો સુત કર્યો ને છલકાવ્યો છે છેક,
 તેથી આજ પસ્તાવો પામ્યા તરણે મુકયો ટેક. સુંદરી
 કિર્તિ લાખેણી ઝાંખી કીધી લુચ્ચો લોકમાં ઠરીયારે;
 કુળનો મારગ મુકીને એણે સંગ ગુણકાનો કરીચો. સું
 આવી રીતે માતપીતા અતીશ ઉદારો કરતાં દીવસ નીર્ગમન
 કરેછે અને ચાર પાંચ દીવસ થયા એટલું સુગતીવિલાસ પો-
 તાના પીતાને ઘેર અમથો આવેછે અને તે જ્ઞેષ્ઠને તેનાં માત
 પીતા તેને શીખામણ દેછે.

સદાશૂળ— રાગ ગોપીચંદનો.

મુજ લાઠકવાયા કેમરે મોહયો તું ગુણકા નારને;
 થડીએક ઘરમાં ન આવે આપણ મોટી જાત.
 ગાનતાન ગુણતાન બન્યોછુ, પણ શ્રાવકની નાતરે. મુજ
 શું તુ આમ કરે સુત મારા ધર્મકુળનો જય,
 તથી આપણે નાર કાર, જગમાં હાંશી યાયરે. મુજ

કુળદીપક તું કુંવર માહરા આશુ સુઝયુ આજ;
 શો ટોટો તુજ ઘેર દીસેછે, કીધું અધર્મનું કાજરે. મુજ
 નહી શાભા આપણની એમાં કરી વેશ્યાનો સંગ;
 લુચ્યો લુચ્યો સહુકો ખોલે, ઢાંકયા ન રહે ઢંગરે. મુજ
 જૈનધરમ જાતો વહેપારી ના રહે કંઈ વહેવાર;
 દશ વીદેશો ફૂંટી વાગે, તથ્યો તન આચારે. મુજ
 પરનારીના સંગ કરે તે નિસ્સ્યે ભોગવે નર્ક;
 કહે શાસ્ત્ર સહુ જૈનધર્મનાં, શ્વપ્ને ના મળે સ્વર્ગરે. મુજ

સહેજલદે— શીખરણી છંદ.

અરે શાણા મારા સમજ મન રાખો ધરમની;
 નકારી તે રીતી અધીક તુજને છે શરમની.
 દીસેછે તું ડાહ્યો ઘટીત નહીં કૃત્યો તુજ કરે;
 નથી સાર આતો ઉલટી રીતે એ તું અનુસરે.

સુમતીવિલાસ.— ગીતિ.

આવ્યો હું ધરમાં કે પાકવા લઈને બેસેછો ખાને;
 તે કારણ નહી આતું હવે કદી હું અકળાઉ મને.
 લાજ સહુ મુકાવી માતા થઈને અરે તમે મારી;
 વસ્યો જાવ વેશ્યા ઘર હવે રાખુ શી શરમ હું તારી.
 એમ કહીને છણકા કરતો એકદમ ધરમાંથી આહ્યો જાયછે.

સહેજલદે— ગીતિ.

અંગારા સરખો આ અભાગીયો સુત ક્યાં પ્રગટયો મારે;

ખળી જાઉં દેખી વચન કહેલાં મનમાં નવ ધારે.

સદાશુભ-

રાગ મેવાડો.

તું કેમ રહે છે નારરે થાવાનું તે થશે. ટેક

અકળાઈને અડધી થઈ છે કાયા છેક ખેલાલ,

અન્ન જમુ અતા ઉદાશ દીશે મગટયુ તનમાં સાલરે. થા.

રોગી સરીખો દેહજ દીસે અગ્ની અંતર માંય;

ખળુ ખળુ તન થઈ રહ્યું છે દીન દીન કાય સુકાયરે. થા.

રાહી થઈ શીખ આપતી અમને તે કેમ દીસે ઉદાશ,

છઠી તણા જે લેખ લખાવ્યા વશ્યો વેશ્યાની પાસરે. થા.

વાંક પડે કદી વરણાગીયાનો તો નવ દોધી શીખ,

માગ્યું ધન વાપરવાને આપ્યું તેથી તણ તેણે ખીકરે. થા.

મોઢે અઠાવી મોટમ આખી લાટકનાચો કીધ,

દાખ ન રાખ્યો દીકરા ઉપર તે ફળ આજે લીવરે. થા.

કાલે જાઉં દરબારમાં પ્યારી વીનવું હૂતો રાય,

અરણ કરે અખળાની ઉપર કારજ આપણું થાયરે. થા.

— ❀ ❀ ❀ —

મવેશ ફ ઠો.

સ્થળ રાજ્ય દરબાર.

(સદાશુભ શેઠ રાજની પાસે જઈને ફરીયાદ કરે છે,

અને રાજ સદાશુભને મોટા ધનાઢ્ય શેઠ જાણીને રાધણી વી-
નતી સાંભળે છે,

સદાકૃળ— પીયુને તળવનાર-એ રાગ.

સાંભળો રાજા મારી વીનતો તમે;
 અરજ પોકારવાને આવીયા અમે. સાંભળો.
 રાત્રું સમી વેશ્યા કામસેના તો થઈ,
 સુમતીવિલાસ પુત્ર વશ્યા ત્યાં જઈ. સાંભળો.
 દીન રાત ગુણકાના ઘરમાં રહે,
 કરે છે એ કામ જેવું વિનતા કહે, સાંભળો.
 કલંક અઢે છે સુત એ કપુતથી,
 શીખ દેઈ થાકી ગયા ગાંડતો નથી. સાંભળો.
 અરજ હું કરું છું તેથી આવી આપને,
 ગુણકા પાસેથી પુત્ર અપાવો મુને. સાંભળો.

રાજા— કેમ ખોલું પ્રીતમ ધુધટો-એ રાગ.

રાજા કહે સુણો શેઠ દ્રવીયાદ તમે શાની કરો,
 સહુ દાદ લીધી ધ્યાનમાં ફાગટ તમે અથડઈ મરો રા.
 વળી કાયદા તપાસતાં કંઈ વાંક તો દીસતો નથી,
 કહો કેમ કરીને હંડ દઈએ નાર ગુણકાને કથી. રાજા.
 કહો ચાર ચારી કારણે કો અડસ્તના ઘરમાં જશે,
 પકડાયે જાણી તાત તેના દાદ માગવા આવશે. રાજા.
 દીવાનો થઈ કો દીકરો જઈ કુપમાં પડશે કદા,
 તે વાંક દેના શીરપરે મુકીને આપુ આપદા. રાજા.
 અમાજ્યણી થઈ નાર દેની આપથી મરવા પડે,

તો કહો તેનો દાખ શાનો કોઈના ઉપર ચડે. રાજા.
 તે પેર પુતળ આપનો જઈને વશ્યો વેશ્યા ચડે,
 તેમાં શો વાંકજ નારનો શાનો ગુનો તે મર રહે. રાજા.
 નથી કંઈ દેવો ચોગ્ય કાનો આલો જઈ સમજાવીયે,
 ગુણકાને કહી બે વાત આપે સુતને તો લાવીયે. રાજા.
 નહીં જોર આલે આપણું નથી કાયદાની રીત એ,
 આપે કદી સમજાવતાં તો લાવીયે ખચીત એ. રાજા.

સદાશી— પકુછું વિખુટો પ્રિયા—એ રાગ.
 પધારો ગુણકાને ઘેર એતો સાડ નહી,
 હંજુરનો હુકમ હોયે તેડો લાવું અહી. પધારો
 મહાપતી આપ રૂડા, એ છે વેશ્યા નાર;
 નીચ ઘેર ઊંચ જાયે, નથી એ વેવાર. પધારો.
 તે માટે શીયાઈ મુકી, બોલાવો આ વાર,
 સમજાવોને સુંદરી છે નહોર કુતટા નાર. પધારો.

રાજા.

રાજા કહે ના જઈશું ગુણકા કેરે ઘેર,
 સમજાવી એ મહેજમાં એને કહીએ સઘળી પેર.
 (રાજા તથા સદાશી સેઠ ગુણકાને ઘેર જાય છે.)

પ્રવેશ ૭ મો.

રથળ ગુણકાનું ઘર.

રાગ માઠ.

પધાર્યા પૃથ્વીપતી આજ આળસુને ઘેર ગંગરે
 થયું પાવન ઘર માહરૂ અને રશીયા જામ્બો રંગરે પધાર્યા.
 અમૃતની વૃષ્ટી ઘઈને સોને ઉચો સુર,
 નવે ગ્રહ મુને રીઝીયા આજ લાગ્યોદય ભરપુરરે. પધા૦
 સચીવની સંગાથે સ્વામી આવ્યા આંગણે આજ;
 કહો આજ્ઞા શી દારી ઉપર ફૂંપા કરી મહારાજરે; પધા૦
 શીર ઉપર ઉઠાવું આજ હુકમ હોય હજુરે,
 ફરમાવો મહીપાળ મને હુ જાણવા આઉ જરૂરરે. પધા૦

રાજા

આજાગોડી

માનો વચન એક મારૂ આજ તમે માનો વચન એક મારૂ ટેક
 સેઠ તાણા સુત સુમતિવિલાસને,
 પાછો આપે તો સારૂ, આજ તમે૦
 ઉત્તમ આખરૂ ગ્રહરત ગાણામ,
 કહેવાય જગમાં નહારૂ. આજ તમે૦
 રાત પીતા કલ્પાંત દરેછે,
 નીરા દીન સાંજ સવારૂ. આજ તમે
 છે કુળમાં લાંછન એ ભારે;

માટે અપાવવાન્ધાર.

આજ તમે.

મારૂં વચન મિથ્યા નવ કરશો,

આવ્યો છું હું તે સારૂં.

આજ તમે.

કામસેના--

સુણો દિલી તખ્ત ધરનાર.

એ રાગ

માનો મહીપાળ મારૂં વચન. છખીલો હું તો નહિ છોકુરે. ટેક

આપ કહો તો અરપુ મારૂં તન.

છખીલો.

છે સુમતિવિલાસ મુજ પ્રાણ.

છખીલો.

સુણી વચન લાજે છે મને પાણ.

છખીલો.

જીવ એક અને જુજવી છે કાય.

છખીલો.

થાય જુદાઈ જરૂર જીવ જન્ય.

છખીલો.

મારે અવર શું નથી આજખાણ.

છખીલો.

નકી વળગ્યો છે સેઠ સાથે પ્રાણ.

છખીલો.

નથી ધનસાફની આ રીત.

છખીલો.

મારી પરાણે તોડાવશો ન પ્રિત.

છખીલો.

કીધી શેઠની સીફારશ રાય.

છખીલો.

કરવા આવ્યા છો અવજો ન્યાય.

છખીલો.

નવ લેશો હવે નામ આદીશ.

છખીલો.

ભલે કાપીને લ્યો મારૂં શીસ.

છખીલો.

(આવું ગુણકાનું બાલવું સાંભળીને સદાકુળ થણા દીલગી
ર થાય છે અને છેવટ વીચાર કરીને કહે છે.)

સદાકૃપા—

કહું શું નરીખે કુખીયા કીધાછે—એ રાગ
 અરજ સુણી માનો વચન અમારૂં;
 ને સુતને આપો તો થાય સારૂ. અરજ સુણી
 લગ્ન લીધુ પરણાવા કુંવરને,
 ને નહી આવે તો દીસે નડારૂ. અરજ સુણી
 માટે આ વીનતિ ઉરમાં ધરીને,
 સુંદરી વાત શું ઝાઝી વિસ્તારૂ. અરજ સુણી
 પરણાવીને ઝટ મોકલુ પાછો,
 એ પેરે કરવાને મન વીચારૂ. અરજ સુણી૦

પ્રધાન રાજની આજ્ઞાથી ગુણકાને કહેછે.
 ગીતિ.

આજ્ઞાછે રાજની માટે આપો સત્ય વચન માની;
 પાછળથી પસ્તાશો ને નહીં માનો થશે ઘણો હાની.
 સુતને પરણાવીને પાંચ દીવસમાં એ પાછો આપે;
 નિસ્સે માનો નારી શું કરવાને નાહક સંતાપે.

કામસેના—

ગજલ

હુકમ ચડાવું શીર સ્વામી આપનો હંભુર;
 સુમતિવિલાસને ઘેર મોકલું જરૂર.
 પણ મુદત વિત્યા પછી ને ન આવશે;

તો તો જાણુજે આ મારો જીવરો જશે.

પલક એક વરશ સમી થાયછે મુને;

કેમ જાણ દીન શું કહું શું આપને.

‘શું’ કરું ઉપાય નહીં આપ આવીયા,

શેઠ તરફની તો સીફારશ લાવીયા.

(સુમતિવિલાસ ઘેર જાણ છે તે વેળાએ કામસેના કહેછે.)

આવજી સંદેસો કહેજે શામને. એ રાગ

શું મુજને મુકીરે પીયુષ ચાલીયા;

પલક એક મુને વરશ સમાજી થાયજે.

આકળાઈ અંતરમાં આપ વીયોગથી,

શી રીતે આ રજની મારી જાયજે.

શું મુજને ટેક

નાથ તમારૂં મુખપડું જોઈ રાજ રહું,

જેમ ચક્રારને અંદ્ર સંગાથે પ્રિતજે;

જુઓ વળી જળમીન વસે છે એકઠાં;

જાણો સ્વામી એવી મારી રીતજે.

શું મુજને

વાયદારે કરતાં તો દીન અધીકા થશે,

તો તો પ્રિતમ પ્રાણ માહારા જાયજે,

આજ થકી જપમાળ જપુષ્ટ આપની,

સ્વામી મારા ચિત્તમાં એટલે થાયજે.

શું મુજને

સુમતિવિલાસ, સદાકુળ, રાજ પ્રધાન વીગરે સર્વ પોતાને ઘેર
જાય છે;)

પ્રથમ અંક સમાપ્ત.

અંક ૨ જો

— ❦ —
 પ્રવેશ ૧ લો.

સ્થળ સારંગપુરમાં સોમચંદનુ ઘર.
 વીમળમતી

ઝારે નાણદી આ શું કીધુ બુર કામ. એ રાગ.
 સુણો મુજ સ્વામી રૂડી એક વાત;
 દીસે કેવી લીલાવતી નીજ જાત.
 થઈ ખાળ ફીટી ને જોળનકુમાર,
 વળી યોગ્ય ધરિછે વરવા ભરથાર.
 માટે એના તાકીદ વીવાહ કરો;
 જોઈ ચોખ્ય વરને તે ઝટ આદરો.

સોમચંદ—

કહે શાણો સાચી તું સૌ વારતા;
 મિયા રાખદ સુધા સમા લાગતા.
 લખ્યો તો મેં વેવાઈને પત્ર એક,
 આપ્યો તેના ઉત્તર કરીને વીવેક.
 કરો લગ્ન તેનું થશે આશુ કામ.
 વળી આદરો વીવા રાખાને હામ;
 લઈ લગ્નને સંદેશો કાવન્ને;

રૂઠો પત્ર તેનો લખી આપજો.
 હવે કાલ જોશીને પુછુ અમો,
 રૂઠો ક્યારે આવે લગનનો સમો.
 પુછી શાસ્ત્રીને નકી કરશુંજ આજ;
 પછી આદરૂ સર્વ વીત્રાનું કાજ.
 લખુ પત્ર વેવઘને પ્રીતથી;
 આવો જન લઈને રૂડી રીતથી.
 મળી આપણી છે સમાણીજ જોડ;
 સહુ વાત પુરી કરો પહોંચે કોડ.
 વળી મોટી નાતો ને લાડાણાં કરો,
 મળે જરા મોટો તેણું આદરો.
 ખાંધો માંડવો હાંડી તળતા મુકી;
 રહે ઝમરૂખો તેની મધ્યે મુકી.

આવી રીતે વીચાર કરીને પછી કોસંખી નગરીના સદાશજ
 શેઠ ઉપર લગન નકી કરીને પત્ર લખેછે.

— — —
 પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ કોસંખીનગરીમાં સદાશજનું દીવાનખાનું.

સદાશજ—

રાગ આખાહરણનો.

સુણ પ્યારી તું મારી વાત,

આજ થાઉં હું અતી રળીયાત.
 પત્ર વેવાઈનો રૂડો આવ્યો,
 ગોર વીવાહની વધાઈ લાવ્યો.
 લગન સાતમને શોમવાર;
 લીધું મૈરત ત્યાં નીરધાર.
 લગન વચ્ચે રહ્યા દીન ઘોડા,
 થાવા સાબેલા મંગાવો ઘોડા.
 વળી પાલખીને સુખપાલ;
 વાજાં છત્રીશ વાજે વિશાળ.
 રૂડી રીતે વીવાહજ કીજે;
 આજ લાખેણી લાવો લોજે.

સહજલહે —

વહુ લીલાવતિની સંગે;
 આજ પરણશે પુત્ર ઉમંગે.
 અથી અધીક હવે શું દીસે,
 હશે વાધ્યો છે આજ અતીશે;
 મને સામુજી કહી પાથ નમશે
 નેધ નેડી એ મુજને ગમશે.

માંડવામાં જ્ઞાતીનાં ખેરાં ગાવા અવ્યાં છે તે ગાયછે
 ગીત— વીવામાં ખેરાં નેડકડાં ગાયછે તે રાગા
 આજે છે આનંદ કેરી હેલી

મળીઆછે સાથે સર્વ સાહેલી;
 એચ્છવ થાય છે આપણે ઘેર,
 પરણે છે પુત્ર થઈ લીલા લહેર
 વાળાં રૂંદાં વિવિધ પેરે વાળે,
 ખુશો થાય સાંભળી એહ અવાજે;
 લીલાવતિ કેરું ભાગ્યજ ભળીયું,
 જોકે તેને સુમતીવિલાસનું મળીયું.
 સુપડે સાકર આજ વહેંચાઈ,
 પરણે છે સુમતિવિલાસજ ભાઈ.
 જુઓ પેલા ભવનાં તો ભાગ્યજ ભળીયાં;
 જોઈએ એક સરખે સરખાં મળીયાં.

આવી રીતે સર્વ ઐરાં ઘણીવાર સુધી ગાયછે અને પછી લ-
 હાણી અને સાકર વહેંચાયછે તે લેઈ ન સર્વ વીદાય થાય છે.
 અને પછી મોટા દળદળાથી સદાશંખ જનન લઈને સોમચંદને
 ઘેર જાયછે અને સુમતિવિલાસનો લીલાવતી સાથે હસ્ત મેળ
 પ થાયછે અને આનંદથી પરણીને પોતાને ઘેર લીલાવતિને
 તેડીને આવેછે.)

પ્રવેશ ૩ જો,

સ્થળ કામસેના ગુણકાનું ઘર.

સુમતિવિલાસ વાયદા પ્રમાણે આવ્યા નહીં તેથી દીલગીરીથી
 કામસેના પોતાના મનમાં કહેછે.

કામસેના- રાગ સીતાજના મહીનાનો.

ઝરે દૈવ હવે શું થાય વિયોગ વેળ્યના,
 થયો વાયદા ઉપર દીન એક મુજથી રહેવાયના;
 મારી સેજ દીસે સુનકાર સુની સ્વામી વીના;
 જરા ગોઠે નહી ધરમાય વેઠાય ના વેઠનાં.
 પળે પળે પોઠાડછુ નામ હે સુમતિ તમતાણું,
 આપી વચનને વાહી છેક તેથી હું બળુ ધણું.
 મારા રાજીવ લોચન નાથ વીયોગી શું થયા;
 હવે કેમ કરી જરો દીન કહો શું રીસાવીયા.
 (આવી રીતે અતીશે આકંદ કરેછે અને એટલામાં સુમતિવિ
 લાસ આવેછે, તેથી અતીશે ખુશી થઈને કહેછે).

હારી.

સાવરા મત હારો પીચકારી. એ રામ
 ભલે પંચાર્યા પ્રિતમ મારા. દેક.
 આજ આનંદની હેલી પ્રગટી,
 ઉતટી હર્શની ધારા;
 વિયોગ ટળીને સંયોગ થયોછે;
 આવીયા દીન સુખારા,
 સમાડું સેજ હું સારા. ભલે પંચાં
 આ કુલહાર ગુલાબ તણે ને;
 મહેરો માણુ આધાર;

ખીડી પાન તણી કરી લાવું.

મુક હું-મુખમાં પ્યારા;

થશોમાં કાણુ એક ન્યારા.

ભલે પધાં

કુલપિછોડીથી પલંગ ખીછાવું,

ઊ-તમ અ-તરધારા,

મોજ કરો મુજ સંગે મોહન,

થામ્માને શામ સુખાળા;

વહે રૂડી પ્રેમની ધારા.

ભલે પધાં

સુમતીવિલાસ

તેંતો ઘટમાં ઘર કોધુ વાલમ વરણાગીયારે--એ રાગ

તેંતો વશ કીધોછે વિનતા મુજને વાલથીરે, [૨] ટેક

મંદ હસે ચિતકુ ચોરાયુ. કાળજકુ તેથી ડોરાયું.

લલના તારી લટકંતીછે ચાલથીરે.

તેંતો

ઘડીએક જુદો ને થાઉ, તો મનમાં હું ખહુ અકળાઉ;

પીડ થાય મુને અંતર પૂહના સાલથીરે.

તોતે

ગમે નહી મુજને કો ધરમાં, શત્રુચમ જાણુ અંતરમાં;

ના જોઠે મારો જીવ પરણેલી નારથીરે.

તેંતો

પ્રેમપાશ બંધાચો દારા, ઘાયલ ખનીયો રુણુ નોઈ તારા;

લીલાવતિ પણુ છોડી આવી ત્યારથીરે.

તેંતો

પ્રથેશ ૪ થો.

સ્થળ સદાશ્રીના ઘરમાં લીલાવતીનું શયનગ્રહ.

(પોતાના પતિ સાથે સુતી હતી પણ પતિ તેને નિ-
દ્રાવશ થએલી જ્ઞેધને છાનામાનો ગુણકાને ત્યાં જતો રહ્યો
તેથી જ્યારે ઉઠીને જુએ છે તો પતિને પલંગમાં દેખ્યા નહિ
તેથી ઉદ્દાશ થઈને કહેછે.)

લીલાવતી—

રાગ માલ.

એકલી મુકી ક્યાં ગયારે અચાનક આશો કોપ.

સુતા હતા મુજ સેજમાં સ્વામી મુકી ગયા ક્યાં દુર,
ટળવળતો અંધારે છોડી કેમ થયાએ કુરરે. અચાનક
પ્રથમ સ્વામી સમાગમે, આશું કીધું કામ;

ટળવળતી મુકીને મુજને, ગયા ગુણકાને ધામરે. અચાનક
પરાણતાં પહેલાં સાંભળ્યું હતું, છે વેસ્યાનો ચાર;

તે સરવે સાચું પડ્યું આજે, માન્યું મેં નિરધારરે. અચા
નિસ્વે જાણું નાથ ગયાએ, ગુણકાના ઘરમાંય;

ઊંઘતી જાણી શામ સીધાવ્યા, ખાકી ન રાખી કાંચરે અચા
અરે હાય આ સંટક મુજથી, કેમ વેઠારો આમ;

હું એકલડી આંહી ગુરુધું, વર વેસ્યાને ધામરે. અચા
મુજસમી અર્ધાગના છોડી, ખાવળ શું જીવ જાય;

ક્ષિલતા તર મંડપ મુકી, કાગ લીંબાળી ખાયરે. અચા

અધમ જતીને માન આપેછે, મુજને દે અપમાન;
હંસે સારીકા કોયલ મુકી, ઘુડનું સાંભળે ગાનરે. અચાનક
ઠહાં જઈને શું કરે હું, કોને કરે જઈ વાત;
નિષ્ફળ આશા થઈ સહુ મારી, જાએ ના વેરણ રાતરે. અચાનક
રાગ સીતાજીના મહીનાનો.

અરે દેવ કયો શો કોપ, દીધુ દુખ આવડું;
નીશા અંધારીમાં આ ધામ, એકલડી અહાં રહું.
આવી દુધ પીવાની આશા, પાણી પાણ ના મળ્યું;
જાણ્યો સાકર મીઠો સ્વાદ, ઝેર ઝાણુ લળ્યું.
જેઈ અતુર પુરૂષનાં ચિન્હ, સ્વામી મેં આદર્યો;
જાણી ઠસ્તુરી નિપજ્યું કથીર, ગેળી દીલ ધા કયો.
થયા પરવશ દીસે પ્રાણ, આંખે ઘેર ના ઘડી;
હું તો જેઈછું વાલમ વાટ, ઊંચી મેડી ચડી.
અરે દહાડામાં દસવાર, ખડકીએ જેઠો ખડી;
નવ દેખતી નજરે નાથ, મરૂં રડી રડી.
રૂડા મેડી અરૂખા ગોળ, ગોઠે નહિ આ સમે.
જાએ રડતાં મારી રાત, વિરહ તનમાં દમે.
મને સ્વામી વીના સમશાન લાગે છે આસર;
ઠહાં કોનો અહીં આધાર, એકલડી અહીં ખણ.
જેઈ સોનુને કીધો સંગ, વીચારી વાતડી;
તેતો નીકળ્યું કમં કથીર, ખળે જેઈ છાતડી.

મુકી ચાલ્યા છે ઉજડ અવાસ અધારે રડવડું;
લાગે ખીક હુ અખાનાર અરે અખંડધ પડું.

સલીતછંદ.

અરર ઓ પ્રભુ કોપશો કર્યો,
મમપતિ બુઝો ગુણકા વર્યો.
અધિક હેત તે ઉપરે રહે,
કરમની ગતી કોણરે કહે.

શિખરણીછંદ.

પિતા માતા તુને જગપતી કહું છું કરગરી;
કરું શું હાવે નવસહન થાયે ફરી ફરી;
અતીશે પીરેછે મમપતી હવે હું શું કરું.
નથી સહેવાતુ પરપુરુષ પ્રિતી કેમ ધરૂ,
વસ્યો વસ્યા સંગે જરૂર મુજથીતો તણમયા;
વિલાસી મુકીને અધમ જતોને ઘેર ગયા.

આવી રીતે અહરનીશ વિલાપ કરતી થોડા દીવસ રહીને
ચોતાને પીયરથી તોડવા આવે છે માટે જાય છે.

પ્રવેશ પ મો.

સ્થળ લીલાવતીના પીયરમાં પોતાનો
અંકાંત અવાસ.

લીલાવતી સાસરે જઈ આવી માટે તેને મળવાને તેની
સખી આવેછે.

ગીતિ.

અરે દીસે જિઠાણી સાસરે જઈ શું શરોર સુકાચું,
 કહેને શું દુખ આવું સરી સરીખુ મુખકુ ઠરમાયું.
 કહો સાસુએ દુલ્યાં કે સસરાએ વચન કંઈ કીધું,
 શું સ્વામી રીસાયા કહેને બેનો દુખ કાણે દીધું.

લીલાવતી—

રાગ ઝીઝાટી.

નાથ કેસે ગજકો ખંધ છોડાયો—એ રાગ.

કહું શું વાત પતીની પ્યારી.

મુજ વર વેસ્યાનો યારી.

કહું શું ટેક

પહેલે આણે સાસરે હું શીધાવી.

પવિત્ર પીયુને ધારી.

આશ ઘણો મળવા મોહનવર,

હર્ષ ભરયુ દીલ ભારી.

કહું શું

સાંજ પડી મેં સેજ સુધાર્યા,

ભોગવત સુખ ભારી;

વાટડી નીરખીને નાથની બેઠી;

હાંશ હેયામાં ધારી.

કહું શું

મુખ આશે ગઇ સ્વામી પાસે,

અંગ સુ કેશ સુધારી,

પણ નિંદ્રામાં મુકી મુબને;

જહાલા કરો પરનારી.

કહું શું

અરે ખેન હવે આ ભવમાં હું,

સ્વામીનુ સુખ પરવારી;

ગુણકા સંગે ધર માંડ્યું છે,

શું કહું વાત વિસ્તારો.

કહું. શું.

દુખતાણી શી વાત કહું હું,

રોતાં રજની જય મારી;

એકલડો અંધારે સુઢછુ,

હર લાગે દુખકારી.

કહું. શું.

દીવસ દસ હું રહી સાસરીયે,

ખાલ્યા નહી સંગ મારી;

એ દુખ કેમ વેઠું હું ખેની,

વેર્યાને વહાણી ધારી.

કહું. શું.

લલીત છંદ.

અરર ખેન શું દુખ હું કહું;

મતિ વિચાગમાં સર્વદા રહું.

વિરહ વેદના કાળજી ખળે,

અરર દુખ એ કોણુરે કળે.

પ્રથમ પાપ મેં ખાહું કીધા હશે;

ફળ મને સહુ પ્રાપ્તરે થશે,

પિયુ સંચાગના હશે રે ખાહું,

વ્યરથ થઈ ગયો તેહરે સહુ
અધિક દુખીયો જન્મ આપીયો,
પર વિભોગી આ કંથ ભાગીયો.

(આવી રીતે બોલતાં બોલતાં લલીતાની આંખમાંથી આં-
શુની ધારા ચાલે છે તે જોઈ તેની સખી કહેછે.)

રત્નમંજરી—

ખનખરા.

કદમાંત કરે શું પ્યારી, સહુ વાત થશે હરી ધારી. ટક.
મનમાં તુ શીદ મુઝાયે, ધારેલુ ધણીનું થાયે;
રાખુલુ તુજને ધારી. સહુવાત૦

મારા સમ મનમાં આણે, તુજ સંકટ સહુ હરી જાણે;
માટે જપ છન સુખકારી. સહુવાત૦

થઈ રહતાં આંખો રાતી, દુખ્મળ દીલમાં ગભરાતી;
દીસેછે દીલ દુખકારી. સહુવાત૦

હુ ડાહી તને શું કહીયે, સમજીને મનમાં રહીયે;
છે ગતીકર્મની ધારી. સહુવાત૦

મુખ દુખ સૌ સરખુ ગણવું, મોઢાનું વચન મુખ ભણવું;
જપવા શ્રી છન મોરારી. સહુવાત૦

સાસન સમરે મુખ થાશે, સહુ દેહતાણું દુખ જાશે.
આ છે સીખામણ સારી, સહુવાત૦

લીલાવતિ—આધવજી સંદેશો કહેજે શામને—એ રાગ,
પાપ અધીક મેં પેલે ભવ કીધાં હશે,

સાધુજનને આપેલા સંતાપને,
નિરદય થઈને જીવ ઘણા સંતાપીયા;
તે કારણ હું પામુછું પરીતાપને.
સાચુરે કહુછું હું શાણી તુજને. ટેક૦

છાની થાપણ રાખી પન્યને પરહરી,
દીધી હશે મેં ગુરૂજને ખહુ ગાળજે;
આણુગળ જળ વાપરીયાં મદ મનમાં ભરી,
કે તોડેલી સરેવર કુરી પાળજે, સાચુ૦

એવા પાપે આ ભવ મુજને મેલીને,
વશીયા સ્વામી વેસ્યાની સંગાથજે;
આ એજે ભવ મારો ખોચો આજથી,
મિથ્યા આલ્યો મેં ચોરીમાં હાથજે. સાચુ૦

જાણે ઘાત કરું હું મારા દેહની,
કેમ સાંખી રહું સ્વામીના સંતાપજે,
સાસરીએ જનવું તે શું સુખ માણજે;
ગોઠે નહીં મૈત્રમાં માને ખાપજે. સાચુ૦

(એટલામાં લીલાવતીની મા આવેછે. અને તેને ઉદાસી બોલી જોઈને પ્રેમ.)

રાગ કાફી છંદ આ તાળ કવતી ટેકો.

કુખ ૧૦૬સે કેમ દીકરી મારી બોલને લાડકવાઈરે;—ટેક

શામથ યુ મુખ શા થકી બેની છેક કાયા કરમાઈરે;
 શું સાસરીયાં દુખ્યાં તુજને આશુગમતું થયું કાંઈરે. તુ
 કદ વચન કહો કાણુ કીધું કે નણુદ વગોવાઈરે.
 આણુમાનીતી થઈ પીયુને તે કહેને સૌ ગાઈરે. તુ
 અંખો થયો તુજ રંગ લાડકી ફીક બદન પરચું બાઈરે;
 સાચુ બેલ સલક્ષણી બેટી મારા સમરે. તુ

લીલાવતી—

બેટો બાઈ ખુલતો તારેરે એ રાગ.

કહું શું વીનતિ મારીરે બળશે સુણી જાતડી તારીરે;
 પરણ્યા પછો હું ગઈ સારસીચે સ્વામીની સંગાથ.
 માન મળ્યું માતાજી સૌનુ પણ તરછોડી નાથ;
 વસ્યો વેસ્યા ઘર સ્વામીરે, તેથી બાણુ દુખકુ પામીરે.
 લંપટ થઈ દીન રાત રહે ત્યાં રાખી રંડા શું પ્યાર,
 માત પીતા અકળાય અતીશે પણ નવ સમજે ગમાર.
 કરી વેસ્યા શું ચારીરે, બન્યો પીઉડો વ્યભીચારીરે.
 એ જોઈને અંતરમાં મુજને આવ્યું અતીશે દુખ,
 રાત દીવસ રૂદન કરતાં આ કરમાયુ મુજ મુખ.
 ફીકર મુને થાયછે માડીરે, આવે અકળામણુ હાડીરે.

[આંખમાં આંશુ આવેછે.)

માતા—

રાગ સદર.

સુણા વાત અંતર મુજ હાજે એ વહાલી કુમાર;

લખ્યા લેખ વીધાતાએ તે મીથ્યા નહીં કરનાર.
 પ્રભુનુ ગમતુ જાશે, વીચારયુ મિથ્યા જાશે;
 નાખ નહીં નિશ્વાસ અતીશે ના થા બેની ઉદારા,
 ઉજળુ કુધ ગણીને દીધી નીકળી ખાટી છારા;
 મણી મરકટને આપ્યારે કાગ કંઠ હારડો સંધાપ્યારે.
 ખાઈ સદા મહીયરમાં રહેજે શી તારે ચીંતાય,
 ખાઓપોચા દીન નિર્ગમે બેની સુખે ભજે જનરાય;
 ફીકર તણ રાખશો બેનીરે, કંથ કુલક્ષણા તેનીરે.
 (પછી સર્વ કામે વળગેછે અને ઘણા દીન વહી જાયછે)

પ્રવેશ ૬ ઠો,

સ્થળ સોમચંદનું ઘર.

[સદાશિવ ઘણા દીવસ થયા માટે પોતાના પુત્રની વહુને તે
 ડવા આવે છે અને ગાડી બહાર છોડી સોમચંદના ઘરમાં
 પ્રવેશ કરેછે એટલે.)

સોમચંદ—

રાગ ગરમ્મી.

સાંભળરે તું સજની મારો રજનીક્યાં રમી આવીલએરાગ
 ઠોણ તમે છો ક્યાં થકી આવ્યા કયુ તમારૂ ગામલ;
 પુછ્યા વગર કેમ ઘરમાં પ્રવેશ્યા શું છે તમારૂ નામ. સાચું
 શી જાતીછો સાથી આવ્યા કામ આહીછે કોનુલ,
 વાત કરે સરવે વિસ્તારો રાખો નહીં કંઈ છાનું. સાચું

સદાકૃપા.-

નગરો છે કોસંખી મારી સેઠ સદાકૃપા નામજી;
 પુત્ર વધુ લીલાવતીને તેડી જવાનું કામ. આણિઆવ્યા
 શું પુછો સગપણ છે આજી કેમ થાશે જુદાઈજી,
 પીછાણો નહી કે કોઈ કરો પાણુ આપણુ બે વેવાઈ. આણિ
 સોમચંદ-જોગીંદ્રપાણુ શીવજી તમારૂં મેં જાણ્યું-એરાગ.

વાક્ય વદા તમે શેઠ વિચારીરે,

આંડા બન્યા કે ગઈ અક્ષત તમારીરે. વાક્ય. ટેક.

ક્યારે ગાજ્યો ને ક્યાં ગડગદીઓ,

ક્યારે પડી મેઘની અહીં ભારીરે. વાક્ય.

કોણ તમે છો કોણુ અમે આ,

પુત્ર વધુ અહીં કોણુ તમારીરે. વાક્ય.

વાત મેં સરવે તમારી તો જાણી;

આવે નહીં કદી પુત્રી અમારી. વાક્ય.

આવ્યા હતા તે વાટે સીધાવો,

નથી લીલાવતી હવે તમારી. વાક્ય.

માતા- લેલી બેલો પુકારૂં મેં બનમે-એ રાગ.

પુત્રી પ્રાણુ સમી છે મા'રી, નથી આગામ્ય બેઠી તમારી;
 આવ્યા તેવા તમે ઘેરજાઓ, અહીં મિથ્યા ખોટી શીદ થાઓ.

હવે આજુ'ં કહે શું થાય, શાણુ ને તે તુરત સમજાય;

નથી વાટમાં પુત્રી અં બેઠી, કદી દુખની ધડી નવ દીઠ.

શું કહીયે કે'વાયછે આમું પાણુ અંતે હું ને હું સાણું;
 ભાગ લાગ્યા તે એ ઘર નેયું, મિથ્યા જીવતેર પુત્રીનું ખોયું.
 કાગ કોટે આ હંસલી ખાંધી, કેળ સંગે કૌવચને સાંધી.
 મયું ભૂંડુ એ પુત્રીનું ભાગ્ય, એવા સગપણમાં ઉઠી આગ્ય.
 (આતું સાંભળીને સદાશુભ તુરત ઘેર વીઢાય થાય છે.)

પ્રવેશ ૭ મો.

સ્થળ સદાશુભની હવેલી.

સદાશુભ-(મનમાં)

પકુછું વીંખુટો પ્રિયા-એ રાગ.

અપમાન હું પામ્યો આને એ પુત્રથી અપાર,
 અંગારા સરખો ઉઠ્યો આ કુળ મધે કુમાર. ટેક.
 કહેતા હતા સૌ શોભ નમતા હતા સૌ લોક,
 થયો આ બેળા તુચ્છ હું છુટી ગયો છે પ્યાર. અપ.
 સુત તણો છે સાસરો મોટો અને ધનવાન,
 સીસાવતી પાણુ તેવી છે નીરમળ કુળની નાર. અપ.
 પ્રથમ હું સમજ્યો નહીં આવ્યો છે આણે આજ,
 અંખવાણો પડ્યો જઈને ઘટ્યો મુજ વહેવાર. અપ.
 (એમ કરતાં ઘણા દિવસ વીતી જાય છે એટલે સી-
 સાવતીવહુને ગમે તે પ્રકારે સમજતી પોતાને ઘેર તેડી લાવવા
 કરીથી જાય છે.)

પ્રવેશ ૮ મો.

સ્થળ શોભઅંદની હવેલી.

સદાશન—(લીલાવતીને)

રાગ પીલુ ખરવાની ગરખી.

આ જગ છે આજ પંપાજ માયા મુકેને—એ રાગ.

હું કહુંછું સુતવધુ આજ સાંભળ વાણીરે,

કેમ હીમત હારી જાય થઈને શાણીરે. ટેક.

શિખામણ હું દઉછુ તુજને ધરને મનમાંયરે;

પ્રપંચ કરો કંઈ પ્રેમદા તો કારજ સિદ્ધ થાય. સાંભળ૦

ભાગ્યતાં ભાગ્યતાં પડિત થાયે, લખતાં ગ્રંથ લખાયરે;

ઈમારત આરંભે તોપણ, ઈંટે ઈંટ ચણાય. સાંભળ૦

દુર દેશ જતા ધરજા તો, ડગલે ડગલે ચલાયરે;

મૌઠ સરોવર હોય તથાપિ ટીંચે ટીંચે ભરાય. સાંભળ૦

તે પેરે ઉદ્યમ આદરવો, કરો ચરિત્રનું કામરે;

તો પરમેશ્વર સહાય થશે રાખી મન મોટો હામ. સાંભળ૦

તે કારણ તમો ધેર આવીને, કરવા અધિક ઉપાયરે;

અંતે જય મેળવશે ઈશ્વર, સાહાય થશે જીતરાય. સાંભળ૦

(પછી લીલાવતી સાસરા સાથે જાયછે.)

પ્રવેશ ૯ મો.

સ્થળ લીલાવતીનો એકાંત અવાસ.

લીલાવતી- (સ્વગત)

ગજલ ભેરવી.

મારું કાજ સત્યને આ વખત પ્રાણ પ્યારીને-એ રાગ.

શે પ્રકારે આદરુ સ્વામીજી વશ થાયરે.

સ્વામીજી વશ થાયતો, આ દુખ સહુ જાયરે. શે પ્રકારે.

સ્વામી વશ કરવા માટે કરું નિચારરે;

પીતાને કહીને મહીષી મંગાવું હું ચારરે. શે પ્રકારે.

મહીયારી જનીને મહી વેચવાને જાઉંરે;

મુજને જોઈને નક્કી જીવન લલચાયરે. શે પ્રકારે.

(એવો નિચાર કરી સદાકૃણને કહે છે.)

સસરાજી સુણો આ વાર, કહું નીરધાર, વાત એક મારી;
મંગાવો મહીષી ચાર, શોભતી સારી.

જેનું કુદ્ધ દીસે ગુણવાન, મુધા સેરાન, સ્વાદમાં સાડ;
સરકરા સરીખુ હોય ગળ્યુ રૂપાણુ.

મહીની મદકો શીર લઈ, મહીયારી થઈ, વેચવા જાઉ;
પ્રપંચ કરી પીઉને મળી સમજાવું.

પ્રવેશ ૧૦ મો.

સ્થળ મારગ.

(મહીયારણ રૂપે લીલાવતી ખજારમાં કુદ્ય વેચવા જાયછે.)

લીલાવતી—

રાગ કાલિંગડો તાલ દાદરો.

મીઠડાં ગોરસ લ્યો ગોરસ લ્યો—એ રાગ.

મીઠડાં ગોરસ લ્યો ગોરસ લ્યો,

મારા ગોરસમાં ગુણુ આજા, માફું ગોરસ જમે મોટા રા-
જરે. મીઠડાં ગોરસ લ્યો. ટેક૦

ગળ્યુ સાકર સરીખુ સુખકારી,

ખુશી થાય જમે નરનારોરે. મીઠડાં ગોરસ લ્યો.

ગુણુ ભરયું ગોરસ ધણુ મીઠુ.

નહી જન્માંતરે કદી નવ દીકુ. મીઠડાં ગોરસ લ્યો.

રાગ ખમાયની કુમરી.

રસીલી રૂપાળી છખી મારે મન ભાવે,

મટુકી ધરી મહીયારો આનંદ ઉપાવે. રસીલી રૂપાળી.

અજબ ખની છખીલી આ ભરવાડણ;

હંસની ગતીથી મુજ નેન તલસાવે. રસીલી.

ખીકુટ ભૂકુટી દીસે સલુણી સુંદર રૂપ,

નથન અકોર છે અપળ ચિત્ત આવે. રસીલી.

રોષના સરીખો શીર કેશના અંખાડો,

અંદન કપુર વાસ લાલમાં સોહાવે. રસીલી.

અંપક વરણ શીર પેંચ્યા અતુરાધથી,

મધુર મલાર મનહર રાગ ગાવે. રસીલી.

અમૃત સરીખું અનુ મહી આજ પીવું;

ખની આસમાન રોજ મહી દેવા આવે. રસીલી.
લીલાવતી-(ગાય છે)

મીઠાં ગોરસ હ્યો ગોરસ હ્યો.

ગળ્યુ સાકર સરીખું સુખકારી,

ખુશી થાય જમે નરનારીરે. મીઠાં.

સુમતીવિલાસ-(લીલાવતીને વેગળેથી હાક મારીને પાસે
 બોલાવે છે.)

રાગ ઉપરનો.

મીઠાં મહી આપો, મહી આપો.

તાર ગોરસ મારે લેવું,

તેનું મુલ થાય તે સૌ દેવુરે. મીઠાં.

મહીયાર તું મન હર નારી,

ખેશ ઉતારી મટકી તારીરે. મીઠાં.

બોલ મહીનું તે મુલ શું થાયો,

થોડું લઘશું ને મુજથી લેવાશેરે. મીઠાં.

લીલાવતી-ગીરધારીરે વાલમ વાત વિચારો, એ રાગ.

કહો સાચુરે ના હ્યો તો હું જઉં છું,

આપો પછી કિંમત કહું છું. ટેક.

મુજ મહીકુરે છે અમ્રતના જેવું, કહો ફેરલું લાલા લેવું;

બુઝ્યો જતેરે નહીં મળે દુનીઆમાં, છે અગણીત શુણના આમ

શુલ:

જે કહો તો દહાડો હું આવું,

પ્રિતમ આ મહીડા પાઉં;

થું સમજીને સમજાવું,

જે જોઈએ નવાપુરામાં રહું છું.

ચાખ્યા પછી.

સુમતીવિલાસ-

લાવ હાથમાં મેં માંખણ દ મહીયારી, ચાખ્યા પછી લઈશું ના
(ચાખ્યાને]

આ નારીને મેં ચાખ્યું મહી તારૂં, લાગે છે સાકરથી સારૂં.

સુલ.

કહો મુલ આવું થું થાશે, શા ભાવે શેર વેચાશે,

તે મુજ થકી લેવાશે, કહે સાચુરે સુંદરી તું સુખકારી.

ચાખ્યા પછી લઈશું.

લીલાવતી-

હું પ્રજા રે કોણ તમે છો નારી, કયે ગામ વળી વસનારી;

કહો સાચુરે નામ તમારું કેવું, વળી કોણ પુરૂષ ધર રે'વું.

સુલ.

વળી કહોને નામ તમારું, કોણ પ્રિતમ છે તમ વારૂં,

જોઈ રૂપ રસીલી હું હારૂં, કહો કેવારે કામ કરો સંસારી.

કયે ગામ વળી વસનારી.

લીલાવતી-

શે કારણે શેષ પુછો છો નાતી, છું આહી ઠેરી માતી

તુજ સ્વામીરે સુંદર શ્યામ રૂપાળા, છે મોહન એ મરમાળા
બુલ.

એસો શેઠ હવે ઘેર જાઉં, શીદ મિથ્યા ખોટી થાઉં;
શું સમજીને સમજાવું, છું રશીયારે હું મેયારી માતી.
છું આહીર કેરી જાતી.

સુમતીવિલાસ--(લીલાવતી ઉઠવા જાય છે એટલે તેના
હાથ ઝાલી ઉભી રાખે છે અને કહેછે.)

(રાગ ખરવાનો ફેરવો.)

માટેતીન પેસે એક મોતી ના બેચુંગી--એ રાગ.

તુજને દખી મેયારી હું બેહાલ થયારે;
બેહાલ થયારે બે હાલ થયારે. તુજને. ટેક૦
નેન કટાસે બાણ મારીને ધાયલ કીધો આજ,
રંભા સરખી તુજને દખી ભુલ્યો સરવે કાજ. તુજને.
શી અલબેલી છખી ફાંકડી પ્રિતે કહી નવ જાય,
અમરાપુરીના સરવ દેવતા તે પણ પ્યારી રહાય. તુજ.
અખળા આવો આ મંદીરમાં બેસો પ્રિતે પાસ,

વાત કરોછો જતા કેરી થાઉ અતિ ઉદાસ. તુજને

લીલાવતી--મેયારી રાધા દો દાણ શું રે.--એ રાગ.

મારી મહીની મટકી ફાંસારે,
મારો હાર હઈયાનો તોડારે,
અમો ચુકીને દઈશું ગાળરે,

છખીલા છેલા નવ છેડશોરે.

ટેક૦

મને વાર થઈ વરણાગીયારે,

થયા ખપોર ખારજ વાગીયારે.

મારા સ્વામીની લાગેછે ખીકરે.

છખીલા.

સુમતિવિલાસ—રાગ સીયાનો કનરો.

ચંદ્ર સમુ તુજ મુખ નીહાળી,

આનંદ પામુ છુ સૌ ભયટાળી.

ચંદ્ર.

મુઘા સરીખુ અધર પાન ઉત્તમ,

જાણે રહુ તુજ સંગે વીહારી.

ચંદ્ર.

સહવાસ તારો સદા સુખીચાહે.

તુજ મુરતીને રહુ મન ધારી.

ચંદ્ર.

કેમ ઉતાવળ આવડી કરતી,

શું પતીથી તું હરેછે ભારી-

ચંદ્ર.

મુઢહશે કો મુરખ એ જોવાજો,

કુરૂપ સંગ કીધો છે યારી.

ચંદ્ર.

લોલાવતા—રાગ કલ્યાણ તાળ દીપચંદી.

શેઠ ડાહ્યા દીસો છો ભારો;

નીચ વેશ્યા શું કીધી છે યારી.

શેઠ ટેક.

આપના દાષ હરે નથી ગણતા;

પારકા અવગુણ મુખથી ભણતા.

શેઠ.

હવે કદી હું અહીંયાં ન આવું,

શીઘ્ર આહીરની જાત લખાવું. શેઠી.

મેં જાણ્યું મહી ખપરો મારૂં;

કઠણ કાળજી દીસે તમારૂં. શેઠી.

કસર કરીને દામ મેળવવા;

હેવટ વેશ્યાના ઘરમાં ભરવા. શેઠી.

હવે તો હું મારે ઘેરજ જાવું;

નાહક તમ સંગ ખોટી શું થાવું. શેઠી.

મોઘું મહી નહીં તમથી સેવાશે;

અતો શોખીલા સજ્જન કોઈ ખાશે. શેઠી.

તેમ છતાં મુજ ઘેરજ આવો;

પ્રિતમ પ્રિતવડે મહી ખાઓ. શેઠી.

તન મન ધન તમ ઉપર વારૂં;

પ્રિતમ ઘેર પધારો તો સારૂં. શેઠી.

આવી રીતે બેઠની અરસ પરસ વાત સાંભળીને ક્રોધા

વેશમાં થઈને કામસેના મહીયારીને કહે છે.

કામસેના— રાગ વિજય ટેકનો,

અલી મહીયારી શું બોલે મુખ બોલ;

ઠગારી ઠગવાને આવીરે ટેક.

જાણ્યો તરૂણી મેં તારો તોલ; ઠગારી૦

દીશે લખાડ છીનાળ તારી ચાલ. ઠગારી૦

નથી મયારી તારામાં મુઠી માલ. ઠગારી૦

જાહા, ખસવાનુ શું છે કામ.	ઠગારી૦
ઝટ ઉઠ જા તહારે મુકામ;	ઠગારી૦
કરે પ્રપંચની સઘળી પેર.	ઠગારી૦
કહો મારી સંગે શું તારે વેર;	ઠગારી૦
સહુ વદે છે તું કપટી વચન;	ઠગારી૦
મેંતો પરખ્યુ છીનાળ તાર મન.	ઠગારી૦
જુઠાં વચન સહુ છે તારાં જાણ;	ઠગારી૦
તારાં ચરિત્ર છકેલની પ્રમાણ.	ઠગારી૦
જુઠા ખોલી છું તું નિર્લજ્જનાર;	ઠગારી૦
હૃદય હવે ન આવીશ મારે દ્વાર.	ઠગારી૦
એક મહોરની મટુકી તારે ઘેર.	ઠગારી૦
એની મળે છે ટકાની અહીં તેર.	ઠગારી૦

લાલાવતી—

રાગ સદર.

અણી બોલે છે શું વધુ વધુ બોલ;	ટક.
ધુતારી ધિક્ક ધિક્ક તનેરે.	ધુતારી.
એક પળમાં ઊંતાડ તારો તોલ.	ધુતારી૦
નથી લાજ ગુણકા ગુણહીણ.	ધુતારી૦
ફળ કામમાં રહે છે તું પ્રતિણ;	ધુતારી૦
જેઈ કામશેના તારી મેં સાખ.	ધુતારી૦
તારા સરખી દેખી છે નવ લાખ.	ધુતારી
અણુ બોલે છે શું વખર તિચાર;	ધુતારી૦

ભુંડો જાતની તું ગુણકા નાર. ધુતારી૦
 દોણ તું છું બોલ મુજને કેહેનાર; ધુતારી૦
 તારી ડરાવી છું નહીં ડરનાર, ધુતાર૦
 કરી દગો ને કુખાવ્યા ધણા લોક. ધુતારી૦
 હરી દામને મુકાવો મોટી પોક. ધુતારી૦
 સહુ નીચમાંની નીચ તારી જાત; ધુતારી૦
 નહીં હીકુ કે મુસલમાન નાત. ધુતારી૦
 કુળ ધરમ મુકીને ગઈ પાર; ધુતારી૦
 નથી જગતમાં તુજ વેહેવાર. ધુતારી૦

શુભતી વિલાસ.— (મહીયારીને)

રાગ ઝીંઝાટી જંગલો તાળ પંજપી ઠેકાની,
 ડોલે રે જોખન મદમાતી ગુજરીયાં—એ રાહ
 માકુ ન લગાડશો મૈયારી મદ માતી રે,
 નફ્ટ નિરલજ રાંડ નથી એ લજવાતી રે. માકુન--ટેક
 નઠોર એ નારી મને મનમાં ન ભાવે રે,
 હવે તો લગીર હેત એના પર ન આવે રે. માકુ ન
 કાળ જે વશી છું તું રશીલી પ્રાણ પ્યારી રે.
 ગમતી નથી એ વેસ્યા મુજને વઢકારી રે. માકુ ન

કામસેના.— (શુભતી વિલાસને.)

નવી નારી નરખીને મને શું લઢોછો રે,
 આજના દીવશમાં શું મોહમાં પડેછો રે. નવી નારી.

આટલા દીવસ સુધો પ્રિતડી મં પાળી રે,
હુવે હું નઠારી થઈ બનીએ રૂપાળી રે. નવી નારી.
જોધને મેયારી મદમાતી આ ઠગારી રે,
મુજને મુકીને કરો તેહ સંજો યારી રે. નવી નારી.

શુભતી વિલાસ — (મેયારીને)

આજ રાત રો'ને રંગ મહેલમાં રશીલીરે,
પ્રભાતમાં જાજે ઉડી પ્રેમદા તું પેહેલીરે આજ રાત ટેકે
આજ રાત કેરી તું'ને મોર એક આપુરે,
વળી પટરાણી કરી પ્રમદા હું થાપુરે. આજ રાત
ભડે એ બળે તો એને બળવાને દેવીરે,
અમૃતની ઝડી તારી સંજો મારે લેવીરે. આજ રાત

મેયારી — રાગ ત્રીતાળી ખીહાગ

નીલાવોરે ખીલ્ય ગ્રહકી લાજ — એ રાગ.

સલુણા રે ભાવે કીધા ભરથાર. ટેક.

પ્રિતમ પ્રાણ થકી પ્રિય લાગો, રે મુજ જીવન હાર. સલુણારે
પરણ્યા પર હવે પ્રિતન આવે, આપ હૈયાના હાર. સલુણારે
હો બળતી વેસ્યા મુજ વેરણ, તેને હું નહી ગણનાર. સલુણારે
પુર્વ જન્મના પુન્ય થકી હું પામી રશીક ભરથાર. સલુણારે
આવીશ હું હરરોજ અવાસે, ભોગવું ભોગ અપાર. સલુણારે
કામશેના — રાગ શીગળના મહીનાનો.

અરે હાય હવે શું થાય મુને તરછોડીને.

રહ્યા મહીયારીની પાસ મોહન જીવ જોડીને;
 ઘણા દીનની પ્રીતીના પાસ પલકમાં તોડીઆ.
 જોઈ અદ્ભુત આનું રૂપ નવો પ્યાર જોડીઆ;
 કીધી ચાકરી ઝાઝા દોન ગણી ભરથારને.
 અંતે તોડી મુજ થું હેત મોહયો અ નારને;
 નથી આવતી કોની રામ મજા અ માણતાં.
 મારા દખતાં કરતાં કલોલ જરા નહી જાણતાં;
 અરે હાય હવે ન જોવાય મઝા અ મુજથી.
 મારૂ કળજ કટકા થાય બળું છું દુખથી;
 અણે ભોગવીઆ ભરથાર કપટ આજુ કરયું.
 અંક મટકીની ખે માર, લેઈ મારૂં ધન હરથું;

પ્રવેશ. ૧૧

સ્થળ ગુણકાનું ઘર.

લીલાવતી—સુમતિ તિહારાને ખીજે દિવસે આવીને.
 રાગ. ગૌરધારીના.

હયો મોહનરે વેળા થઈ મહી લાવી, પ્રિતમને પાવાઆવી,
 ગુણ કારીરે ગરમ કરયું છે આજે, હું લાવી લાલા કાજે,
 માંહે નાખો રે ઇલાયચીઆરોલી, દોસે છે મલકની પોળી
 વેસ્થાને હું નથી ગણતી, છાવેરણ થઈને બળતી

એ કાગડી સમ કંઠકળતી, પાણુ રશીયારે હું તમ માટે લાવી.
પ્રિતમને પાવા આવી

કામસેના—સિદ્ધાચળ શીખરે દીવો રે, આદેશ્વર—ઐરાગ

હું તુજને પાચે લાગુ રે, આ ભરવાડણુ તુ ભારી ટેક.

તુજ પાસે માફી માગુ રે, આ ભરવાડણુ તું ભારી.

સ્વામીને તે સમજાવ્યો રે, આ ભરવાડણુ.

મુજસંગેયી છોડાવ્યો રે, આ ભરવાડણુ.

તે વેર ક્યારનું વાળ્યું રે, આ ભરવાડણુ.

મારૂં હેત મુજન શું ટાળ્યું રે, આ ભરવાડણુ.

પ્રિતમને વશ કરી લીધો રે, આ ભરવાડણુ.

તે દેશવટો મુને દીધો રે, આ ભરવાડણુ.

મારી લક્ષ્મી સરવે લીધી રે, આ ભરવાડણુ.

મને ભીખ માગતી કીધી રે, આ ભરવાડણુ.

લીલાવતી --- કામસેનાને વધારે જાણવા.

મીઠડાં ગોરસ હ્યો ગોરસ હ્યો.

છે અમૃત સરખું મીઠું;

કદો દુનિયાં મહિ નવ દીકું રે મીઠડાં,

યુમતી વીલાસ—ગાવરા મત ડારો પીયકારી

ઉભા રહે મટુડી લેવી મારે,

તુજ મહીડાં લીધા વીણુ મૈયાની દીન જતો નથી મારે.

માર દઉ મહુકીની તુજને, આજ તો આપ વધારે,
કહું તુંને વારે વારે. ઉભી રહે

અધર સુધાનું પળી કર પાણુ ત્રમ ન થાઉ સગારે,
તુજ વીણુ બેજન મુજને ન ભાવે

પોકાર પ્રિયા વારે વારે, વરી ઉરમાં તું મારે. ઉભી રહે.
આ વેસ્યા છો બળતી દીસમાં, તું કંઈ મનમાં ન ધારે,
તુજ મહીકુ અમૃતથી મીઠું, સીધા તિનાં કેમ ચાલે;

પ્રિયા મારી રોજ પધારે. ઉભી રહે

કામસેના— સુમતી વિલાસને

અચક્રોમચક્રો કારેલી, અ રાગ.

નથી કામ હવે ધર મારે રે, બે વચની તું શોક થાયે

ભરવાડણુ વહાલી તારે રે બે વચની

મુજ ઘરમાં કદી નવ આવ્યો રે બે વચની

મૈયાની મેહલે જામ્યા રે. બે વચની

હવે સગ પાણુ છોડ્યું તારું રે બે વચની

નથી તારે મારે કંઈ લાડરે. બે વચની

વિશ્વાસ કર નહી તારો રે બે વચની

તુજ છવ થયો ભટકારો રે બે વચની

(સુમતી વિલાસને તથા મૈયારીને એકદમ બાહાર ઠહાઢે છે.)

અંક. ૪ થો.

પ્રવેશ ૧ લો.

લીલાવતી— વેલાં ઉઘાડોને દાર સદેવંત એ રાગ
મારા માણુ છવન મતી આજ પ્રિતે મુજ ઘેર પધારો.
મુકી લોકડીયાની લાજ. પ્રિતે મુજ ઘેર પધારો ટેક.
હું પ્રિતમ તમને વરી મુકી પરણ્યો નાથ,
ચાલો ઘરમાં માવજી મુજ અખળાની સંગાથ. પ્રિતે મુજ.
એકાંત અવાસ છે માહરો નથી કોઈ ખીન્ને સંગ,
હાસ્ય વિનાદે રાતમાં સ્વામી આપણે રમીશું રંગ. પ્રિતેમુજ.
મુજ ભરથારને મોકલું પર ઘેર સુવા કાજ
આપણે રહીશું રંગ મહેલમાં માણું મન્ન માહારાજ પ્રિતે મુજ.
સરખી જોડી આપણી દેખી થાય ઉમંગ,
પરણ્યો મુકી પ્રેમયી હું વળગી તમારે સંગ. પ્રિતે મુજ.
શુભતિ વીલાસ.— પડવાની પણ પ્રિત ગતમત એ રાગ.
મોહ્યો હું જોઈને મુખ અખળા તારૂં રે,
તુજ છખો જોઈ સુખ રૂપ કરે મન મારૂં રે.
પણ તું ભરવાડણુ જાત કુળની કુડી રે.
હું તો છું વણીકનો પુત્ર નાતી રૂડી રે,

હત્તમ થઈને તુજ ઘેર હું કેમ આવું રે,

મારી વણીક કેરી જત સીદ લજ્જાનું રે,

લીલાવતી— પંજીપી કુમરી.

ગુમાન જવાદો શેઠ ગુણુ વાળા થઈને,

ધન્યત ખોઈ છે ગુણુકાને ઘેર રહીને.

ગુમાન.

ગુણુકા થકી તો હજુ હું છું સારી,

અધમમાં અધમ એ બેશ્યા છે નઠારી.

ગુમાન.

નિત્ય ભરથાર એતો નવા નવી કરતી,

પરાણે પ્રિતડી કરી પરધન હરતી.

ગુમાન.

પ્રવેશ ૨ જો.

સ્થળ મધ્યારીનું ઘર.

લીલાવતી— રાગ પીલુ ખરવો દોપચંદી

સાચુ કહોં મારા સમ છે તમને,

ધરની વાત ખતાવોને હમને.

સાચુ કહો.

છો પરણેલા કે ખાળ કુવારા,

કેઈ માતાએ જાયા રૂપાળા

સાચુ કહો.

શા કારણે સગાં વાહાલાં વીસાર્યાં

ગુણુકાનાં ગાત્રો કહો કેમ ઠાર્યાં

સાચુ કહો.

શુભતી વિલાસ— સદર.

સાંભળવાત સહુશી નારી,
 મુજ વિનતી હું કહું વિસ્તારી સાંભળ.
 પવિત્ર માત પીતા છે મારાં,
 વેસ્યામા સંગથી મુક્યાં વિસારી સાંભળ.
 રૂપ અલૌકીક રંભા સરીખી,
 સિંહ લંકી સુ કુમારી છે મારી

લીલાવતી-- આખાહરણુનો રાગ.

હુંતો જાણું છું નાર તમારી, આજણું છું છપ્પીલી નારી.
 છે પીયર તે સારંગપુર, રૂપ અધીક દીસેછે સુર.
 મારી સેયર છે તે સોહાગી, કહે વાત તમે જે ત્યાગી.
 ઘટે નહીં એ આપને કરવું, તેના વિશ્વાસથી નાથ કરવું,
 આપ કહેતો હું અહીંયાં બોલાવું, તમપાસે તેડીને લાવું

સુમતી વિલાસ--

દુખ દાખેલુ રાને ઉઘાડુ, વીસારેલીને કેમ બોલાવું.
 યાય અકળામણ મુજ આંગે; જતાં એજ પ્રિયાની સંગે.
 તારા મરખી મળીછે નારી, વળી શામાટે તેનેસંભારી

લીલાવતી--

સ્વામી વારતા સાચી કહું, જેવુંથયું તેવું સહુ લહું.
 તમે પ્રિતમ સ્વામી છોમારા; અહ્યા ચોરીમાં હાથ તમારા.
 લગ્નવેળા એ ધુધટે નીરપી, જાણીયા રૂપાણાહું હરખ
 આવી સાસરે આપની સાથ; મંધરાતેતજ પ્રાણનાથ.

તમે સ્નેહને સગપણ સુકી, ગયા ગુણકાં ગ્રહે મને સુકી;
સુમતી વિલાસ— બનજારા.

ધન્ય દીન આજ નાસારો, મેળાપ થયો પ્રિયતારો; ટેક--
 તેં વેરા મધ્યારી લીધો, વળી પ્રપંચ પુરો કીધો,
 છે પુરણ પ્રેમ વધારો.

મેળાપ

થન્ય તેં વેશ્યા ને તજાવા, મને મોહીત કીધો આવી
 મારા તનનો થયો સુધારો.

મેળાપ.

વળી શરમ સહુ તે નોવારો, ધન્ય ટકે સતી છે તારી;
 મોટો છે વાંક અમારો.

મેળાપ.

લીલાવતી—

આરાગે હી.

આજનો દીન સુખકારી સુણા મારો આજનો દીન સુખકારી,
 વીચાગ ટળીને સંયોગ થયો છે દીન ગયા દુખભારી. સુણાં
 હજ્યો છે સુરજ આજ સોનાનો, ઘેર ઘેર દીસે દીવાળી. સુણા
 પુર્વનું પુન્યઉદય થયુ આજે, વાલમ મળીયા વીહારી. સુણી,
 ધન્યરનો ઉપકાર શુમાનું; ભાગ્ય ક્યું ભયકારી.
 જ્ય જ્ય જ્ય જનરાયનમુંધુ જોડો અચળ રહે મારી, સુણાં,

સુમતિ વિસ— આધવજના સંદેસાનો રાગ.

આ જગમાં બનીયોરે હુંજ અભાગીચો,

વાંક વીના મેં છોડી ઘરનો નારજો,

સસણ વતી કરા ગુણ હયા નહીં;

નીચ જાત હું મારી કહું ધીકારજો.

જમલાં ટક.

માઠી મતીયો હું વેશ્યાને વશ થયો;

ધરમ તજ્યો મેં કુળનો સહુ આચારજ્ઞ.

માત પીતાને શીર કલંક લગાડાઉં,

બોળી બાતેર પેઠી મેં નીરધારજ્ઞ.

આ જગમાં

લીલાવતી—

શા માટે શોક હવે સ્વામી કરો.

લખ્યા લેખ તે તો મિથ્યા નવ થાયજ્ઞ.

ધારયું જે ધરણી તે સા થયું,

માટે હવે શીદ આપનો જીવ અકળાય જ્ઞ

શામાટે

મળી પીતાને શરણે જઈ સ્નેહ નમે.

બે કરજ્ઞેડી માફી માગો આજજ્ઞ

દુષ્ટમતિ મુકોને થાવ સું લક્ષણ

રાખે સ્વામી જીનવર શહુની લાજજ્ઞ

શામાટે

પ્રવેશ ૩ જ્ઞ.

સ્થળ સદાશ્રણ શેઠનું ઘર.

લીલાવતી તથા સુમતીવિલાસ પોતાને ઘેર આવે છે. અને

પોતાના માત પીતાને શરણે જઈને હરે છે

સુમતીવિલાસ— રાગ ઠાકી.

રાગ. ધીરાના પદનો.

માતાજી માફ કરજ્ઞે રે પિતે હું તો પાપે લાગુ

અવળાં કત્યો કીધાં રે તેની હું તો માફી માગુ

ટેક.

માન્યુ નહીં મેં વચન આપનું થયો વેસ્યાને વશ,

કુળમાં કલંક લગાડયું મેં તો વિષયમાં કીધો હરસ,

પવિત્ર તમને છોડી રે વિનતાથી આખી રાત જંગુ. માતાજી
શીક્ષા મેં નવ માની તમારી કડવાં વચન ખહુ કીધ,
વેસ્યા ઉપદેશો વારયું કર્યું નહીં સુખ કદીના દીધ,
હવે તો હું સૌ સમજ્યોરે આજ્ઞામાં સદા અનુરાગું માતાજી

સદાશ્રી--

ગીતી

ઓ પ્યારા સુત મારા હવે કરોના સોચ જરા ભાઈ,
થાવાનુ તે થાયે નથી વાંક કંઈ તારો એ માંઈ
પવિત્ર વંશ આવીને છોડાવ્યો છે થઈને મૈયારી
ડાપણ ખહુ દરશાવી ધન્ય પ્રભુ તુજ કૃત્યની ખલીહારી
(સુમતિવિલાસ આવ્યો તેથી સર્વને ઘણો હર્ષ થાય છે અને
કાળે કરીને સુમતિવિલાસનાં માત પીતા મરણ પામે છે. અને
પોતાને એક પુત્ર પ્રગટ થાય છે.)

પ્રવેશ ૪ થો.

લીલાવતી-

શેઠ સગાળસા સાધુને શેવે. એ રાગ.
સુરી મુખ સાંભળી વાણી રે; માયા મેંતો જુઠી જાણીરે. ટેક.
પેલે ભવ હતી રાજકુમારી પોપટ પાંજરે સીધ,
પોપટડીને વીચોગ પડાવ્યો સાડા બાર ઘડા દુઃખ દીધ. સુરી.
તે એક ઘડીનું વર્ષ થયું મને આપનો પાસ વિયોગ,
એમ અધર્મનાં ફળ ભોગવીએ હમંથી વાધે રોગ. સુરી.
માટે હવે સંસારને ત્યાગી લેવો સંમજ વેશ,

આરાધાવા છનુ રાયછનેશ્વર વસવું ધર્મને દશ સુરી.
શુભતીવિલાસ-- સદર.

સાચું કહ્યું શાણી મારીરે, વાતો સુણી સરવે તારીરે ટેક.
 સ્વાસ્થીઆ સંસાર સહુ છે જગમાં પોતાનું ન કાઢું,
 અંતકાળે કંઈ સાથ ન આવે વાહાલાં રહે સહ રોઈ. સાચુ.
 માટે હવે મારે સંજમ લેવો છોડીને સઘળુ સુખ,
 છન શરણે હું નીવાશું અહરનીશ જાય જનમનું દુઃખ. સાચુ
 (આવી રીતે ખેડને આત્મ જ્ઞાન થવાથી સંજમ લેઈને સરવ
 સંસાર ત્યાગ કરે છે.)

સરવ અંક સમાપ્ત.

પુર્ણ થયો છે ખેલ સજનો-- એ રાગ.
 સાણજી સહુ નર નાર સજનો સાણજી સહુ નાર નાર. ટેક.
 સુંદીર નાટક નવીન ભજવીયું, વાદ્યો હરસ આપાર. સજનો.
 જુઓ લીલાવતીસચુણ સુંદરી, બોળવો લાવી ભરથાર. સજનો.
 વેશ ધર્યો મૈયારી કેરો, ફર કરી રુણકા નાર. સજનો.
 આખર એ દંપત્તિ મળીયાં, સુખે ભોગવ્યો સંસાર. સજનો.
 ત્યાગી થઈ જુઓ સંજમ લીધો સફળ ક્યૌં અવતાર. સજનો.
 ઓ છનરાયને શરણે નિવાસ્યાં ભાવે ભજ્યાં ભવતાર. સજનો.
 તે નાટક રચીયું મે પ્રિતે અદ્ય બુદ્ધિ અનુસાર. સજનો.
 જુલ ચુકની કમાકરો સહુ નહી મુજ શક્તિ વિરાળ. સજનો.
 આખરધનવિનતી કહે છે, છન શરણે નીરધાર. સજનો.

જાહેર ખખર.

સરવે સદે અહમદને વિ. ની કે આગા-
રી દુકાને સરવે જાતનાં જેના તથા પના પુસ્તકો
તેમજ નાટકો અને સમ્પત્તિ તથા હજી ત દરેક જન-
તાના કાવ્યો અને નિવૃત્તિમાં ચાલતી સરવે જાત-
ની ચોગડોચો તથા પેટેલીથી તે સાતમી સુધીના અ-
રથ તથા નકશાઓ વિગેરે મળે છે અને વ્યાખ્યાની કિ-
મતથી આપીએ છીએ. માટે જેને જાણ્યું તેણે પાછ-
મેટ કાળના લખી મંગાવી લી. અથવા રૂબરૂ મળવું.
લી. બુકસેલર.

મનસુખલાલ મગતલાલ.

માનુકથોકમાં અપ્પતરા નીચે.

આ પુસ્તક નીચે લખેલ દેકાબુથી રોકડી કિમ-
તે મળશે.

અમદાવાદ—માનુકથોકમાં અગતરી દુકાનેથી તથા
કાળના વિગતમાં અદાલત કેસમાંથી.

ડાકોર—બુકસેલર. ત્રીજા પાન રજુછોડ પાસેથી.

લસુદા—બ. ઇ. ડાકોર પુરોણમ ત્રાહી પાસેથી.

આ સીવાય દરેક જગ્યાએ બુકસેલરો પાસેથી મળશે.

